

Мастацкае ўвасабленне гісторыі ў творчасці пісьменнікаў 1920–1950-х гг.

Г.В. НАВАСЕЛЬЦАВА

Пісьменнікі 1920-х гадоў акцэнтавалі сацыяльную недасканаласць мінулага. У творах 1930-х гадоў гісторыя выяўлялася як рух да лепшага жыцця, у кантрастах мінулага і сучаснасці. Маральным імператывам прозы часу Вялікай Айчыннай вайны стала артыкуляцыя гераічнага пачатку ў народным характары. У пасляваеннае дзесяцігоддзе тэма мінулага раскрывалася найперш праз вобразы выдатных дзеячаў культуры.

Ключавыя словы: гістарычны факт, аўтарскі вымысел, літаратурны працэс 1920–1950-х гг., гістарычная проза.

The writers of the 1920 emphasized the social inferiority of the past. In the works of the 1930, the story was manifested as a movement for a better life, in contrast to the past and present. The moral imperative of the prose since the Great Patriotic War was the articulation of a heroic start in the national character. In the decade after the war the theme of the past was disclosed primarily through images of prominent cultural figures.

Keywords: historical fact, author's fiction, literary process in 1920-1950, historical fiction.

Уводзіны. З 1920-х гг. беларуская проза пачала развівацца ў прынцыпова новых сацыяльна-культурных умовах. У творчасці пераважнай большасці беларускіх пісьменнікаў 1920–1950-х гг. інакш расстаўляліся акцэнты ў трактоўцы суадносін трох часавых пластоў: мінулага, сучаснасці, будучыні. Значнымі прызнаваліся сучаснасць і будучыня, а мінулае паўставала вартым таго, каб пра яго забылі або згадвалі ў якасці негатыўнага плана для параўнання з сучаснасцю. Нярэдка пісьменнікі 1920-х гадоў адлюстраванне сучаснасці суправаджалі экскурсамі ў адносна недалёкае мінулае, каб падкрэсліць адвечнае імкненне чалавека да сацыяльнай справядлівасці. Так, у рамане Міхася Зарэцкага «Сцежкі-дарожкі» (1927) асвятлялася жыццё людзей у першыя два дзесяцігоддзі ХХ ст. Пры гэтым перадавалася складаная грамадска-сацыяльная палітра пачатку мінулага стагоддзя (дзеясць народнікаў, анархістаў, бальшавікоў, рэвалюцыйны рух, грамадзянская вайна). Хоць беларускія пісьменнікі 1920-х гг. перш за ўсё імкнуліся ўвасобіць сваю сучаснасць, аднак некаторыя аўтары звярталіся да паказу падзей і знакамітых асоб мінулага.

Асноўная частка. У 1926 г. выйшаў у свет зборнік «Досвіткі» М. Гарэцкага. Ён уключаў творы пра мінулае, знаёміў з бытам і характарамі беларусаў параўнальна нядаўняга часу. Асноўнымі матывамі ў зборніку сталі сацыяльныя: пакутніцкі лёс сялянства, панская беспакаранасць (апавяданні «Панская сучка», «Трасца», «Смачны заяц», «Страшная музыкава песня», «Скарб», «Сасна», «У панскай кухні», «Руіны», «Багатая пчэльня»). Побыт і сфарміраваныя ім характары асэнсоўваліся таксама ў апавяданнях «Дванаццацігоднікі» (1921) Змітрака Бядулі, «Рамеа і Джульета на Беларусі» (1923) Янкі Нёманскага.

Мастацкую рэканструкцыю мінулага ўяўляюць сабой невялікія апавяданні Максіма Гарэцкага «Бітва на Уле», «Уцёкі Сярэбранага» (абодва 1921), дзе ішла размова пра Лівонскую вайну. Час дзеяння ў творах – 1564 г., калі «вайна з Маскоўшчынай ушапілася з новаю сілаю» [1, с. 217]. Гарэцкі з выкарыстаннем гістарычных фактаў апавядаў пра войскі абодвух бакоў, пералічваў асноўных военачальнікаў, раскрываў стратэгію і тактыку вайсковых дзеянняў, прасочваў падрыхтоўку беларускіх войскаў да бітвы на рацэ Ула: «І калі Сярэбраны стаяў абозам за дзеве мілі ад Воршы, на рацэ Крапіўне, а Шуйскі быў пад Чашнікамі, у сяле Іванскім, вялікі гэтман з Грыгорам Ходкевічам, стольнікам Іванам Ходкевічам, з князямі: Богданам Саламерацкім, Раманам Сангушкаю, Багушом Карэцкім і іншымі надумаўся і шывка зрыхтаваўся» [1, с. 218]. Пры асэнсаванні падзей XVII–XVIII стст. пісьменнік найперш абапіраўся на гістарычны матэрыял.

Выдатная асоба перыяду Адраджэння знаходзілася ў цэнтры аповесці «Францішак Скарына» (1926) Сымона Хурсіка. Падзеі твора адбываюцца ў Вільні 1530 г. С. Хурсік асвятляў драматычны момант у жыцці асветніка, калі ў Вільні згарэла друкарня Скарыны. Для пісьменніка важна было не ўзнавіць вузлавя моманты біяграфіі асветніка, а стварыць псіхалагічны партрэт чалавека эпохі Адраджэння. Гуманізм пададзены С. Хурсікам

вызначальнай рысай характару беларускага асветніка. Францыск Скарына ставіць Бога побач з чалавекам, дазваляе сабе сумнявацца ў справядлівасці ўстаноўленага Богам светапарадку, калі гарыць плён працы друкара: «І Бог на гэта спакойна пазірае?.. Чаму яго праўда гэтак далёка ад нас?... А мо' яе і зусім няма, мо' наўкол, усюды толькі пустэча?..»

Чалавек, камень, дрэва... ну якая розніца паміж імі?.. Чаму чалавек памірае, чаму яго чэрві ядуць таксама, як і каня здохлага, сабаку?..

Божа, Божа!.. Прабач мне!.. Хаця адкуль і што я ведаю?..» [2, с. 27].

На пажарышчы дома Якуба Бабіча Скарына ў распачы таксама асмельваецца папракаць Бога: «О, Божа!! – ізноў паўтарыў ён не сваім голасам, – ты вар'ят, Бог!. Ты – няправы!.. Што ты скажаш людзям на сваім страшным судзе? А я ў цябе спытаю!!!» [2, с. 40]. Беларускі першадрукар у пісьменніцкай інтэрпрэтацыі – «вялікі палачанін», «бакалаўр філэзофіі», «доктар лекарскіх навук», чыё імя вядома ўсяму вучонаму захаду, хто «адмовіўся ад пыху і блеску каралеўскіх двароў абы толькі працаваць на карысць свайго народу» [2, с. 13]. Сюжэтай лініяй С. Хурсік падкрэсліваў, што працаваць асветніку даводзілася ў псіхалагічна складаных умовах: ён пастаянна зносіў папрокі з-за змены імені і веры, многія «паспалітыя людзі» бачылі ў першадрукару д'ябла. Па нагаворы польскага пана царкоўны стараста Грыгор падпаліў друкарню Скарыны, у выніку згарэла вялікая частка Вільні. Калі Скарына даведаўся пра падпальшчыка, то з горыччу заўважыў: « – Бедны мой людю! – сказаў ён, схапіўшыся рукою за грудзі і гледзячы на Данілу, – сам ты сябе губіш, у няволю прадаеш» [2, с. 43].

«Францішак Скарына» – аповесць пра чалавека, які прагне палепшыць свет, ненавідзіць прыгнёт ва ўсіх яго формах, клапаціцца пра бедны люд: «Кожная новая кніжачка – крок для самазабароны, вялікі крок да перамогі беларуса-бедняка над сваімі ворагамі» [2, с. 14]. Скарына, паводле С. Хурсіка, – чалавек, здольны прадбачыць будучыню. Ён пераканана гаворыць маладому работніку Данілу, што палякі прагнуць царкоўнай уніі, каб канчаткова заняволіць беларусаў: «Гэтай няволі радуецца нашы багатыры, паны, бо польскае панаванне нясе з сабой няволю толькі для сялянства, яно нясе з сабою паншчыну, яно заставіць яго на сябе дарэмна працаваць» [2, с. 15]. Францішак Скарына марыць палепшыць свет з дапамогай асветы, таму выдае кнігі не на царкоўнаславянскай, а на сучаснай яму мове, і спасылаецца пры гэтым на друкароў заходняй Еўропы, якія адмовіліся ад выдання кніг на латыні. Святары каталіцкай і праваслаўнай царквы ў творы паказаны ідэйнымі апанентамі Скарыны. Так, ігумен Анісім адмаўляецца дапамагаць у выданні кніг, бо не ведае, чым будуць займацца тады яго манахі-перапісчыкі. Анісім упэўнены, што асвета патрэбна толькі багатым, просты ж люд яна разбэшчвае, а друкаваныя кнігі прыводзяць да памнажэння ерасі.

Аповесць пачыналася са згадвання пра магчымы багаты ўраджай: «Шмат гадоў прайшло з таго часу, як бачылі беларускія палаткі такую магутную ды дзівосна-пульхную зеляніну. Зелёныя лугі, бясконцыя, бы мора, усміхаліся кветкамі, ззялі мітульгой разнастайнай... Жыты, як хмары ў небе, вайдаваліся, плылі. Радасць людзей была бязмежна: усе чакалі багатага жніва, вялікага ўраджая» [2, с. 11]. Пейзажны малюнак метафарычны па сваім характары, бо распачатая Скарынам кнігавыдавецкая справа магла даць добры плён суайчыннікам, але гэтага не здарылася па віне нядобрамыслиўцаў.

Пісьменнік асучасніў вобраз Скарыны і яго памочніка – маладога рабочага друкарні Данілы. Працоўны чалавек паказваўся больш спрактыкаваным у жыццёвай мудрасці за доктара лекарскіх навук і перакладчыка Бібліі. Твор Хурсіка – адна з першых спроб адлюстраваць дзейнасць беларускага першадрукара, магчыма, таму ў ёй сустракаецца шэраг недакладнасцей: ва ўспамінах Скарыны згадваецца друкаванне ім кніг у Кракаве, работнікаў друкарні аўтар аповесці называе супрацоўнікамі, пра сябе Скарына гаворыць: «...А цяпер я і тут кірую (курсіў – Г.Н.) друкарняй...» [2, с. 21]. Інтэрпрэтацыя гісторыі ў аповесці С. Хурсіка была па-свойму палемічнай у адносінах да афіцыйнай трактоўкі, бо пісьменнік сцвярджаў, што ў мінулым беларусы мелі высокаадукаваных людзей, вядомых усяму свету.

Другая лінія, якая стала развівацца з 1920-х гадоў у інтэрпрэтацыі гісторыі, – акцэнтацыя сацыяльных супярэчнасцей у мастацкім увасабленні мінулага. Яна своеасабліва прасочваецца ў аповесці Змітрака Бядулі «Салавей» (1927). Падзеі гэтага твора адбываюцца ў часы прыгону, цэнтральная ў творы тэма народных талентаў у надзвычай цяжкіх сацыяльных умовах. Яшчэ «ўзвышаўская» крытыка адзначыла: «Тутака Бядуля выкарыстаў гістарычны сюжэт з часоў прыгону для «пераапанання» сучасных яму падзеяў: у эпізодах зь гісторыі прыгоннага

тэатру «пераапраналася» зьмена дачынення бальшавікоў да беларускага тэатру, мастацтва й нацыянальнага развіцця наагул» [3, с. 175]. Цяжка не пагадзіцца з меркаваннем В.А. Каваленкі, што развіццё сюжэта твора не мае дакладнай сацыяльна-бытавой канкрэтнасці і вырашаецца ў асноўным у духу ўмоўна-рамантычнай літаратуры [4]. Сапраўды, рэаліі часоў прыгоннага права ў аповесці храналагічна невыразныя. Аўтарскае бачанне мастака і мастацтва, стану беларускай культуры ў прыгонны час выклікала асацыяцыі з неадназначнай грамадска-культурнай сітуацыяй перыяду напісання твора.

Пісьменнікамі 1930-х гг. гісторыя ўспрымалася як рух да лепшага ў сацыяльным плане жыцця. Кантрасны паказ мінулага і сучаснасці стаў характэрнай рысай сацыяльна-бытавога рамана, дзе звычайна адсутнічалі гістарычныя асобы, але згадваліся значныя гістарычныя падзеі пачатку ХХ стагоддзя: руска-японская вайна, першая руская рэвалюцыя, сталыпінская рэформа, Першая сусветная вайна, падзеі 1917 г. і грамадзянская вайна. Гэта раманы «Драпежнікі» (1928–1930) Янкі Нёманскага, «Бацькаўшчына» (1931) Кузьмы Чорнага, «Праз гады» (1934) Платона Галавача. Там сюжэтная лінія выбіралася з мэтай паказаць шлях чалавека да светлай будучыні, прасачыць развіццё сацыяльнай свядомасці асобы пад уплывам гістарычных абставін.

Адлюстраванне сацыяльных супярэчнасцей – дамінантная лінія ў аповесці «Арцыбіскуп і смерд» (1931) Юркі Віцьбіча, твора пра падзеі ХVІІ ст. Супрацьстаянне прыхільнікаў Брэсцкай царкоўнай уніі і тых, хто яе адмаўляў, трактавалася як канфлікт улады і народа, багаццяў і беднага люду. Язафат Кунцэвіч у аповесці гіне ад рук свайго слугі Янкі, які ненавідзіць прыгнёт. Паводле пісьменніка, расправу народа над Кунцэвічам паскорыў выхад «Трэнаса» Мялеція Сматрыцкага, а прыняцце ўніі справакавала рост сялянскіх і казацкіх выступленняў. Віцьбіч вуснамі людзей з народа ўхваляў атамана Налівайку і супрацьпастаўляў яму як саюзніка феодалаў атамана Сагайдачнага. Для ўзмацнення гістарычнага каларыту ў тэкст твора ўводзіліся беларускія і ўкраінскія народныя песні.

Гісторыя Бацькаўшчыны праз гісторыю асобнай сям'і адлюстроўвалася ў творах М. Гарэцкага «Віленскія камунары» (1931–1932, надрукаваны ў 1963) і «Камароўская хроніка» (1930–1932, 1937, надрукавана ў 1968). Гістарычныя падзеі тут асвятляліся праз успрыманне так званага «маленькага чалавека», таму вялікая ўвага надавалася апісанню быту як праявы быцця.

Падзеі Вялікай Айчыннай вайны прымусілі пісьменнікаў і грамадства перагледзець сваё стаўленне да мінулага. Маральным імператывам слоўнага мастацтва стаў паказ гісторыі, каб з большай пераканаўчасцю падкрэсліць подзвіг народа ў часы вайны. Годнае мінулае ў грамадскай свядомасці пачало ўсведамляцца запарукай перамогі над ворагам. У канцы Вялікай Айчыннай вайны пачаў працу над раманам «На шляху з варагаў у грэкі» (паводле ўскосных звестак, пісьменнік рабіў гэта ў 1944–1945 гг., урыўкі з твора апублікаваны ў 1981 г.) рэпрэсаваны Язэп Дыла, дзе імкнуўся перадаць самабытнасць дахрысціянскай культуры беларусаў. У рамане не апісваюцца значныя гістарычныя падзеі, галоўны герой твора – малады гандляр ІХ ст. Страцім, дрыгавічанін з Бярозы-ракі, што наведвае Смаленск, Полацк, Царград, вывучае побыт і звычаі іншых народаў, захапляецца высокай культурай грэкаў-рамеяў. Страцім не лічыць ганебным пераймаць вопыт рамеяў у розных рамёствах, ухваляе іх за розум, уменне падтрымліваць адзін аднаго ў цяжкіх абставінах. Гэта дальнабачны чалавек, які шмат у чым апырэджае сваіх сучаснікаў, ён хоча аб'яднаць суайчыннікаў, каб супольна знаёміць вялікі свет са сваёй зямлёй: «Але што перашкаджае і іншым нашым купцам з Кыявога граду, Турава, Смаленска і Полацака супольна сабірацца і ездзіць да грэкаў без варагаў. <...> У сваіх думках Страцім ужо штогод ездзіў у Царград. Перад яго вачыма паўставалі абрысы караванаў, якія з Падняпроўя ішлі па мору да грэкаў» [5, с. 75].

Незакончана засталася аповесць Язэпа Дылы «У імя дзяцей (Настася Мякота)» (час надрукавання – 1968). Па слушнай заўвазе С.С. Лаўшука, сюжэт гэтага твора «заснаваны на сінтэзе канкрэтна-гістарычнай факталогіі і фальклорнай, вуснапаэтычнай памяці пра мінулае» [6, с. 5]. Пісьменнік раскажаў у ёй пра татара-мангольскае нашэсце на беларускія землі, згадаў пра страшнае разрабаванне татарамі Кіева, пра няўдалую для іх аблогу Слуцка. У тэкст твора ўключаліся стылізаваныя пад летапіс цытаты кшталту: «Прослышав же, яко княжества Случеское и Туровское богатством славны суть, преидоша Днепр и обложиша грады Случеск и Туров, зане боронишася зело мужи и жены градов сих» [5, с. 77]. Язэп Дыла шырока

выкарыстоўваў этнаграфічна-бытавы матэрыял, падрабязна апісваў зброю татар і жыхароў Слуцка, абарончыя збудаванні горада, штурм дзядзінца. Мужнасць і нязломнасць абаронцаў ён увасобіў у вобразе Настасі Мякоты – адной з многіх жанчын, гатовых стаць «побач з мужам і братам, каб не паддацца лютаму ворагу!.. Бо лепей смерць, чым здзек і няволя!» [5, с. 95].

Барыс Мікуліч у 1945–1947 гг. працаваў над аповесцю «Адвечнае» (1945–1947 гг. напісання, надрукаваны твор у 1972 г.). Там паказана Айчынная вайна 1812 г. Падзеі яе і Вялікай Айчыннай вайны ў «Адвечным» асацыятыўна супастаўляліся. Лейтматыўным у творы стаў вобраз волі, нацыянальнай і асобаснай. Імкненне да волі – рухавік учынкаў Казіміра Руткоўскага, беглага прыгоннага, манаха, а пасля багатага гандляра. Казімір спачатку ўпэўнены, што толькі тры галіны дзейнасці даюць поўную свабоду чалавеку: рэлігія, мастацтва, гандаль. Ён паспеў пабыць манахам, гандляром, сабраў каштоўныя калекцыі розных твораў мастацтва і пераканаўся ў памылковасці сваіх першапачатковых уяўленняў. Руткоўскі выкупіў з прыгону і зрабіў свабодным Платона Назарчука, таленавітага мастака-разбярца, які спрабаваў мастацкімі сродкамі развіваць імкненне людзей да свабоды. Гэта сімвалічна ўвасоблена ў няскончаным творы Платона: па лесвіцы ўздымаецца многа людзей, а наверх стаіць прыгожая жанчына. Людзі імкнуцца дайсці да яе, але ніяк не дойдучь: «І ўсё гэта адвечнае імкненне да волі, за якую пакутуюць, за якую гінуць...» [7, с. 129]. У адрозненне ад Казіміра, які прагне найперш волі для сябе, Платон хоча бачыць вольнымі свой народ і сваю зямлю. Падчас вайны Платон узяў у рукі зброю, каб вызваліць ад чужынцаў родны край і пагеройску загінуў. Аўтарская трактоўка падзей, расстаноўкі сіл падчас вайны 1812 г. была сацыялагізавана спрошчана: спаланізаванае панства паказвалася прыхільнікамі Напалеона, а прыгонныя сяляне – шчырымі патрыётамі і абаронцамі роднай зямлі. Творы Я. Дылы і Б. Мікуліча аб'ядноўвалі адны ідэі: народ творыць гісторыю і народ прагне быць вольным.

У беларускай літаратуры 1950-х гг. асэнсаванне мінулага цесна звязвалася з паказам нацыянальна-вызваленчай барацьбы, дамінавала акцэнтацыя сацыяльных матываў. Так, у цэнтры «Аповесці пра яснага Стахора» (1956) Міколы Садковіча знаходзілася казацка-сялянскае паўстанне пад кіраўніцтвам Севярына Налівайкі. Галоўны герой твора Стахор, або проста Стах, сын Савы Мітковіча, – фізічна і духоўна моцная асоба. Для ўзвелічэння героя, што змагаецца за праўду і сацыяльнае разняволенне людзей на пачатку XVII ст., аўтар выкарыстаў прыём стылізацыі пад летапіс. Манах Інакенцій распавядае пра мінулае, падкрэслівае выключнасць народнага абаронцы ад самага нараджэння. Стах быў равеснікам сына Івана Жажлівага Дзмітрыя; па сюжэце твора нават сустракаўся з ім ва Углічы, куды Стахор трапіў разам з бацькам, які ратаваў сваё жыццё пасля расправы над жорсткім панам Уладзіславам. Блізкія да царскага двара людзі хацелі замяніць Стахора на памерлага царэвіча Дзмітрыя. Пасля падаўлення казацкага руху Налівайкі Стахор змог падняць народ, узначаліў паўстанне ў Магілёве і амаль на чатыры гады фактычна ператварыў горад у рэспубліку. Стах Мітковіч – рэальная гістарычная асоба – у аповесці паэтызаваўся як мужны змагар за народную волю.

Некаторыя прэзаікі імкнуліся ўзнавіць паасобныя моманты з жыцця вядомых дзеячаў культуры. Так, Барыс Мікуліч у 1947 г. на аснове ўспамінаў Змітрака Бядулі напісаў аповесць «Развітанне» пра Максіма Багдановіча. У творы ўваскрэшліся рэаліі перыяду Першай сусветнай вайны, калі Мінск стаў прыфрантавым горадам, а смяротна хворы Багдановіч шэсць месяцаў правёў на радзіме. Б. Мікуліч адмовіўся ад традыцыйнай трактоўкі асобы знакамітага творцы як Максіма-кніжніка. Яго галоўны герой – чалавек, што любіць блукаць па горадзе, назіраць за людзьмі і прыродай, каб больш даведацца пра Беларусь. Максім прадчувае свой блізкі зыход з жыцця, але спадзяецца на шчаслівае будучае народа. Пісьменнік асучасніў класіка, зрабіў яго прыхільнікам бальшавіцкіх ідэй.

Мікола Садковіч сумесна з Яўгенам Львовым напрыканцы Вялікай Айчыннай вайны пачалі працу над раманам «Георгій Скарына» (1951). Сюжэтаўтваральным элементам у творы стала біяграфія Францыска Скарыны: аўтары паказалі гады юнацтва асветніка ў Полацку, падарожжа ў Кракаў і вучобу ў Кракаўскім універсітэце, уплыў прафесара Глагоўскага і Мікалая Каперніка на фарміраванне светапогляду Скарыны, жыццё ў Італіі і Празе, узаемаадносіны з гусітамі, прыхільнікамі Марціна Лютэра, друкарскую дзейнасць у Празе і Вільні. Твор нельга назваць белетрызаванай біяграфіяй, бо аўтары рамана спрабавалі перадаць дух гістарычнага часу, адлюстроўвалі асветніка на фоне эпохі (нацыянальна-вызваленчая барацьба на тэрыторыі ў ВКЛ,

мяцеж Міхайлы Глінскага, процістаянне праваслаўя і каталіцызму, дзейнасць праваслаўных брацтваў). Асоба Скарыны ідэалізавалася. Францыск Скарына, які паслядоўна на працягу рамана называецца Георгіем, прадставаў увасабленнем мудрасці, адданага служэння роднаму краю, неадольнай прагі да пашырэння асветы як сродку паляпшэння жыцця простага люду.

У 1956 г. выйшла ў свет аповесць Зінаіды Бандарынай «Ой, рана на Івана» пра дзіцячыя і юнацкія гады Янкі Купалы. Твор грунтаваўся на выкарыстанні біяграфічных фактаў, сацыялагічных схем і рамантычнай трактоўкі лёсу выдатнага пісьменніка. З. Бандарына дастаткова падрабязна расказвала пра пакутніцкі лёс сям’і Луцэвічаў як тыповых прадстаўнікоў малаземельных беларусаў канца XIX – пачатку XX ст., пра бытавыя выпрабаванні, што загартавалі характар Янкі Купалы. Пісьменніца падкрэсліла ўздзеянне падзей 1905 г. на станаўленне грамадзянскай і мастакоўскай пазіцыі маладога паэта. 1905 г. Бандарына, у адпаведнасці з агульнапрынятымі тады ідэалагічнымі ўяўленнямі, паказала як «год вялікай, магутнай навальніцы», у час якой «Янка лавіў кожны рэвалюцыйны водгук» [8, с. 158], а таму напісаў верш «Мужык», што ўбачыў свет на старонках газеты «Северо-Западный край» 15 мая таго ж года. Разам з тым З. Бандарына звярнула ўвагу на Купалава сяброўства з Уладзімірам Самойлам (пра гэту асобу не часта згадвалі ў першае пасляваеннае дзесяцігоддзе – Г.Н.), якое спрыяла станаўленню маладога таленту.

Заклучэнне. Спецыфіка ўвасаблення гісторыі ў 1920–1950-х гг. прадвызначалася наступствамі рэвалюцый 1917 г. і грамадзянскай вайны, распаўсюджаным у грамадстве меркаваннем, што мінулае ў аксіялагічным плане для грамадства менш значнае за сучаснасць і будучыню. Гэта скіравала ўвагу празаікаў найперш на адлюстраванне сацыяльных канфліктаў. Пісьменнікі стварылі мастацкія біяграфіі вядомых культурна-гістарычных дзеячаў (апавесці «Францішак Скарына» С. Хурсіка, «Развітанне» Б. Мікуліча пра Максіма Багдановіча, раман «Георгій Скарына» М. Садковіча і Я. Львова, аповесць «Ой, рана на Івана» З. Бандарынай пра Янку Купалу). Падзеі Вялікай Айчыннай вайны паўплывалі на актывізацыю распрацоўкі гістарычнай праблематыкі ў беларускай прозе: над творам пра мангола-татарскае нашэсце працаваў Я. Дыла, пра вайну 1812 г. – Б. Мікуліч, пра народныя паўстанні, нацыянальна-вызваленчую барацьбу XVII ст. – М. Садковіч, які акцэнтаваў класавыя супярэчнасці. Мастацкая інтэрпрэтацыя гісторыі пад уздзеяннем пазалітаратурных фактараў суправаджалася сацыялагічнай рэдукцыяй у трактоўцы пісьменнікамі асоб і падзей айчыннага мінулага, аднак нязменным заставалася ўяўленне пра гісторыю як пра крыніцу чалавечага вопыту. Характэрная рыса колькасна нешматлікай прозы пра мінулае 1950-х гг. – сцвярджанне светлай будучыні, рамантызацыя і ідэалізацыя характару дзеячаў беларускай культуры, імкненне прадставіць іх сацыяльна актыўнымі людзьмі.

Літаратура

1. Гарэцкі, М. Бітва на Уле : апавяданне / М. Гарэцкі // Шляхам гадоў : гіст.-літ. зб. / уклад. Я. Янушкевіч. – Мінск, 1994. – С. 217–219.
2. Хурсік, С. Францішак Скарына : аповесць / С. Хурсік // Надзвінне : літ.-маст. альманах Полацкай філіі ўсебеларус. аб’яднання паэтаў і пісьменнікаў «Маладняк». – 1926. – С. 11–43.
3. Адамовіч, А. Беларускае літаратурна-мастацкае згуртаванне «Узвышша» / А. Адамовіч ; падрыхт. тэксту С. Шупы // Шляхам гадоў : гіст.-літ. зб. ; редкал. : Г. Кісялеў [і інш.] ; уклад. У. Мархель. – 1993. – Вып. 3. – С. 158–206.
4. Каваленка, В.А. Пошукі і здзяйсненні. Творчасць Змітрака Бядулі / В.А. Каваленка. – Мінск : Дзяржвыд БССР, 1963. – 211 с.
5. Дыла, Я. Творы / Я. Дыла ; прадм. А. Мальдзіса. – Мінск : Маст. літ., 1981. – 351 с.
6. Лаўшук, С.С. З плеяды палымяных патрыётаў : жыццёвы і творчы шлях Язэпа Дылы / С.С. Лаўшук // Род. слова. – 2005. – № 3. – С. 3–5.
7. Мікуліч, Б. Адвечнае : аповесць / Б. Мікуліч // Палымя. – 1972. – № 8. – С. 89–192.
8. Бандарына, З. Ой, рана на Івана : аповесць / З. Бандарына. – Мінск : Маст. літ., 1979. – 160 с.